

KUCHLI HISSADAGI DISSONANSLAR

Solijonov Bobirjon Salimjon o'g'li

ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI «SPORT VA SAN'AT»

fakulteti «MUSIQA SAN'ATI» kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Musiqada kuchli hissadagi dissonans — bu ikki yoki undan ortiq tovushning bir-biriga nisbatan uyg'un bo'lmagan, beqaror va noaniq aloqasini ifodalaydigan musiqiy hodisadir. Dissonans tovushlar tinglovchida beqarorlik va hissiy taranglikni yaratadi, bu esa uni kuzatishga undaydi. Ushbu effekt musiqaning dramatik ta'sirini kuchaytiradi va asarda kutilgan yoki noaniq o'zgarishlarni yuzaga keltiradi. Dissonans va konsonans o'rtasidagi qarama-qarshilik musiqaning strukturaviy va hissiy rivojlanishini shakllantiradi, chunki dissonanslar ko'pincha keyinroq konsonans bilan hal qilinadi. Bu usul ko'plab musiqiy janrlarda, xususan, klassik va 20-asr musiqa janrlarida, jazva va dramatik effekt yaratish uchun ishlatilgan. Dissonans kuchli hissiy ta'sir va tinglovchining emosional reaksiyasini uyg'otadi, musiqaning rivojlanishi esa uning hal qilinishiga olib keladi.

Kalit so'zlar: dissonanslar, musiqa, konsonans, janr, hissiy ta'sir.

Dissonanslar faqatgina konsonanslar bilan bog'liq holda qo'llaniladi. Bu quyidagilar bilan izohlanadi:

- 1) dissonanslar faqat konsonanslar orasida joylashtiriladi;
- 2) dissonans faqat qiya harakat orqali ilg'or konsonansdan hosilbo'ladi;

Dissonans o'zidan keyin kelgan konsonansga sekundaga yurish orqali yechiladi. Shunday qilib, dissonans doimo ovozlarning qiya harakati sharoitlaridagina qo'llaniladi. Dissonanslardan me'yorlari ularning vazn (metr) holatiga bog'liq: ya'ni, dissonanslar taktning kuchli (nisbatan kuchli) hissasida va dissonanslar taktning kuchsiz hissasida. Dissonansda ovozlarning har biri muayyan funksiyani bajaradi: dissonans tovush paydo bo'lgan o'sha ovoz dissonanslanuvchi deyiladi, boshqa ovoz esa erkin sanaladi. Ular tarkibiga sekunda, septima, nona, kvarta kabi intervallar kiradi.

Kuchli hissadagi dissonans — bu musiqada ikki yoki undan ortiq tovushning o'zaro bir-biriga nisbatan kutilmagan va o'ziga xos tarzda notekis, achchiq va beqaror tovush munosabati sifatida paydo bo'lishidir. Dissonans tovushlarning bir-biriga nisbatan kelib chiqadigan noaniqlik va beqarorlikni ifodalaydi, bu esa tinglovchida kuchli hissiy reaksiya, qo'rquv, bezovtalik, yoki tashvish uyg'otishi mumkin. Ushbu effekt, musiqada biron bir noaniqlik yoki muvozanatsizlikni yaratib, keyinchalik konsonans (barqaror, to'liq tovushlar) orqali hal etilishi yoki tinchlanishi mumkin.

Dissonansning Asosiy Xususiyatlari

Beqarorlik va Hissiy Ta'sir: Dissonans tovushlar bir-biriga mos kelmaydi va bir vaqtning o'zida paydo bo'lishi tinglovchida beqarorlik hissi uyg'otadi. Bu hissiy ta'sir kuchli bo'lishi

mumkin, chunki dissonans tovushlar ko‘pincha og‘ir yoki bezovta qiluvchi tarzda eshitiladi. Misol uchun, ikkita maxsus yondashuvdagi tovushlar o‘rtasidagi nisbatsiz rezonanslarning kutilmagan kombinatsiyasi tinglovchiga noaniqlik yoki tashvish hissini beradi.

Dissonans va Konsonans o‘rtasidagi Qarama-qarshilik: Musiqada konsonans – bu tovushlarning bir-biriga muvofiq va barqaror tarzda qo‘shilishi, dissonans esa ushbu barqarorlikni buzadigan tovushlar aloqasi hisoblanadi. Dissonans kuchli ta'sir ko'rsatadi, lekin u har doim o'zining “qarshi” effektini yo'qotadi, ya'ni konsonansga o'tgandan so'ng tinchlanadi. Bu qarama-qarshilik musiqada biror dinamik ziddiyatni yaratadi, tinglovchini kutish va xotirjamlik o‘rtasida o‘ynatadi.

Dissonansning Tabiati: Dissonans tovushlar ikki yoki undan ortiq nota orasidagi masofaning kichikligi yoki noaniqligidan kelib chiqadi. Bunga interval deb ataladigan tovushlarning masofasi ta'sir qiladi. Masalan, yarimton (sekin, qisqa interval) yoki kichik uchli (mi minor) intervallari ko‘pincha dissonans sifatida eshitiladi. Yana bir misol, oktava orasidagi ikkita ovozning juda tez-tez ishlatilgan noaniqligi ham dissonansga olib kelishi mumkin.

Kuchli Hissadagi Dissonansning Foydalanilishi

Drama va Tragediya:

Dissonans asarlarda, ayniqsa dramatik yoki dramatik bir holatda, odamlar o‘zlarining ichki konfliktlarini yoki tashvishlarini ifodalash uchun ishlatiladi. Misol uchun, Ludwig van Beethovenning simfoniyalarida yoki Franz Schubertning motetlarida kuchli dissonanslar va hal qilinmagan tovushlar drama va ichki tortishni yaratish uchun qo‘llanilgan.

Jazva va Eksperimental Musiqa:

Dissonans, jazz va eksperimental musiqada, ozgina noaniqlik va ziddiyat yaratish uchun keng qo‘llaniladi. U tinglovchida kutilmagan reaksiya uyg‘otish, tinglashni yanada jozibali qilish maqsadida ishlatiladi. Ayniqsa, 20-chi asr musiqasida, masalan, Arnold Schoenbergning atonal musiqasida, dissonans nafaqat hissiy ta'sir yaratish uchun, balki yangi musiqiy yondashuvlar kashf qilish uchun ham ishlatilgan.

Tension (Ziddiyat) yaratish:

Dissonans kuchli hissadagi ziddiyat yaratadi. Masalan, film musiqalarida, qahramonning hayoti yoki xatti-harakatlaridagi muammolarni aks ettirish uchun dissonanslar ishlatilishi mumkin. Bu tinglovchini asarning rivojlanishiga diqqatini qaratadi, ular dissonansning hal qilinishini kutishadi, va oxir-oqibat konsonans orqali hal bo‘lganida, ular xotirjamlik va xavfsizlikni his qilishadi.

Konsonansga Yondashuv:

Dissonanslar ko‘pincha konsonanslarga aylanishi kerak bo‘ladi. Musiqada bu juda ko‘p ishlatiladigan va juda samarali usuldir. Musiqiy “taranglik” yaratish, so‘ngra uni hal etish orqali tinglovchining hissiy reaksiyasini kuchaytirish mumkin. Masalan, bir qator dissonanslar keyin kuchli va nozik bir konsonans bilan tinchlanishi mumkin, bu esa musiqaning rivojlanishida harakat va ziddiyatlarni his etishga yordam beradi.

Misollar:

Beethoven – Simfoniya No. 7, 2-qatlam[1]

Beethovenning bu asarida, dissonanslar davomida kuchli hissiy ta'sir va ziddiyat yaratiladi, bu esa keyinchalik hal qilish uchun konsonanslarga aylanadi.

Shostakovich – Simfoniya No. 10[2]

Shostakovichning asarlarida dissonanslar ko'pincha siyosiy va ijtimoiy muammolarni, tizimga qarshi kurashni aks ettirish uchun ishlatilgan.

Kuchli hissadagi dissonans musiqada noaniqlik, beqarorlik va intensiv hissiy ta'sir yaratadi. Bu tovushlar tinglovchida kuchli reaksiya uyg'otadi va ularni aniqlik yoki hal qilishni kutishga majbur qiladi. Musiqa asarlarida dissonans va konsonans o'rtasidagi o'zaro ta'sir, ziddiyat va uning hal etilishi musiqaning chuqur hissiy qatlamlarini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Южак К. Практическое пособие к написанию и анализу фуги. -СПб., 2004.
2. Южак К. Теоретический очерк полифонии свободного письма. -Петрозаводск, 1990.
3. Юнусов Р. Макомы и мугамы. —Т., 1992
4. Кенжабаев, Ш. А. (1998). История обучения иностранному языку в общеобразовательной школе южных областей Узбекистана (Сурхандарьинская и Кашкардарьинская области) и пути его совершенствования на современном этапе.
5. Abdulxalimovich, K. S. (2024). VETERINARIYA YO 'NALISHIDAGI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINI O 'QITISH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 39(2), 77-81.
6. Abdulxalimovich, K. S. (2024). VETERINARIYA YO 'NALISHIDAGI TALABALARNING KASBIY KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINI O 'QITISHNING TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-NAZARIY PEDAGOGIK ASOSLARI. Journal of new century innovations, 46(3), 119-126.
7. Abdulkhalimovich, K. S. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF IMPROVING THE TECHNOLOGIES OF TEACHING ENGLISH IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF STUDENTS IN THE VETERINARY DIRECTION. Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods, 2(2), 22-28.
8. Кенжабоев, Ш. А. (2023). ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ-ВЕТЕРИНАРОВ. Лучшие интеллектуальные исследования, 9(3), 103-113.
9. Кенжабоев, Ш. А. (2023). ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ

СТУДЕНТОВ-ВЕТЕРИНАРОВ. European Journal of Interdisciplinary Research and Development, 17, 177-183.

10. Nishonov, M., & Kenjaboev, S. (2023). THE SIGNIFICANCE OF THE USE OF CHEMICAL EXPERIMENTS IN THE STUDY OF THE TOPIC " PATTERNS OF CHEMICAL REACTIONS". Science and innovation, 2(B5), 53-56.

11. Kenjaboev, S. (2023). FEATURES OF TEACHING ENGLISH IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF VETERINARY STUDENTS. Science and innovation, 2(B7), 166-170.

12. Kenjaboev, S. (2023). THE PROBLEM AND SOLUTION OF USING ENGLISH LANGUAGE TEACHING TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF VETERINARY STUDENTS. Science and innovation, 2(B7), 159-165.

13. Аблаева, Н. К., & Зулунова, К. К. (2024). ТЕМА " МАЛЕНЬКОГО ЧЕЛОВЕКА " В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ПУШКИНА (" ПОВЕСТИ БЕЛКИНА "). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ "МА' MUN SCIENCE", 2(1).

14. Аблаева, Н. К. (2023). МНОГООБРАЗИЕ ТЕМ В ПОЭЗИИ БАБУРА. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(16), 566-569.

15. Аблаева, Н. К., & Атаназарова, Х. М. (2024). ПЕЙЗАЖНАЯ ЛИРИКА ФЕТА. JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH, 1(4), 188-193.

16. Аблаева, Н. К., & Хасанова, Ш. К. (2024). АФОРИЗМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ГРИБОЕДОВА (" ГОРЕ ОТ УМА "). YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(4), 264-268.

17. Аблаева, Н. К. (2024). «НАРОДНАЯ ДРАМА» АН ОСТРОВСКОГО «ГРОЗА» В КОНТЕКСТЕ ФОЛЬКЛОРНЫХ И ОБРЯДОВЫХ ТРАДИЦИЙ. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 24-29.

18. Аблаева, Н. К., & Сапарбаева, С. Б. (2024). ГЕРОЙ НАШЕГО ВРЕМЕНИ"- ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ РОМАН РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. Miasto Przyszłości, 46, 693-697.

19. Аблаева, Н. К. (2023). «ТЕНЬ МОЯ НА СТЕНАХ ТВОИХ». (Восточные мотивы в творчестве Анны Ахматовой). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ "МА' MUN SCIENCE", 1(1).

20. Rajabova, S. A., & Normurodova, Q. T. (2024). OROL BO'YI XUDUDLARINING SHO'RLANGAN VA QURG'OQCHIL TUPROQLARINI QAYTA TIKLASHDA BIOPREPARATLARDAN FOYDALANISH. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G 'OYALAR, 1(1), 114-116.